

PÄÄKIRJOITUS

Valtiosääntöuudistus ja tutkimus

Valtiosääntöä ja sen uudistamista koskevaa tutkimusta on Suomessa tehty jossain määrin; tätä tutkimusalaa ei ole totaalisesti hylätty, joskaan toisaalta ei ole mitään syytä liioitellen korostaa tämän tutkimuksen määrää ja laatua. Tutkimusaktiiviteetti näyttää kuitenkin keskittyneen sangen voimakkaasti oikeustieteiden puolelle. Näin ehkä sen vuoksi, että oikeustieteen piirissä kaikki tietyn oppiaineen — siis valtiosääntöoikeuden — piiriin kuuluvat tutkimukset liittyvät sangen suoranaisesti valtiosääntöä koskeviin kysymyksiin. Oikeustieteen sisällä on kuitenkin tapahtunut viime vuosina merkittävää uudelleenorientoitumista. Monet nuoremmista valtiosääntöoikeuden tutkijoista ovat hylänneet perinteisesti vallinneen oikeusdogmaattisen lähestymistavan ja alkaneet painottaa myös valtiosäännön yhteiskunnallisia ja valtiosääntöoikeuden yhteiskuntatieteellisiä kytkentöjä. Tämä valtiosääntöoikeuden 'pluralismi' lieenee eräs syy sen dominoivaan asemaan valtiosääntökeskustelussa; se tarjoaa aineistoa useille yhteiskuntapoliittisille katsantokannoille.

Toki politiikan tutkimuksen puolellakin on tehty valtiosääntöuudistuksen kannalta relevanttia tutkimusta. Ensiksikin on syytä palauttaa mieleen se historiallinen perinne, joka politiikan tutkimuksella tässä suhteessa on. Suuri osa maailmansotien välisenä aikana tehdystä valtio-opillisesta tutkimuksesta on luettavissa tähän ryhmään ja silloisen tutkimuksen heijastumisvaikutukset ovat edelleenkin nähtävissä. 1960-luvun loppupuolella oli Poliitiikka-lehdessä luettavissa myös joukko valtiosääntökysymyksiä käsitelleitä artikkeleita, jotka viittasivat nuoremman oikeustieteilijäpolven ja politiikan tutkijoiden näkemysten lähestymiseen ja sitä kautta toisiaan täydentävän rinnakkaiselon mahdollisuuteen. Tällä hetkellä tämän rinnakkaiselon näkymät eivät valitettavasti vaikuta yhtä suotuisilta, vaan tiettyjä polarisaation merkkejä on havaittavissa. Tämän vuosikymmenen puolella politiikan tutkijoiden kiinnostus valtiosääntökysymyksiin näyttää kuitenkin laantuneen. Asianharrastus on jäänyt muutama harvan tutkijan varaan. Toisaalta on kuitenkin syytä muistaa esim. tutkimukset määrävähemmistökyynnyksistä ja niiden vaikutuksista. Kuitenkin tilanne näyttää sangen selvästi olevan se, että elävä yhteys politiikan tutkimuksen ja valtiosääntöuudistusten välillä puuttuu. Eräänä taustatekijänä vaikuttanee tässä se, etteivät Suomessa vankan jalansijan saaneet behavioralistisen tutkimusotteen kysymyksenasettelut ja metodit kovin hyvin sovellu valtiosääntökysymysten selvittämiseen, eivätkä missään tapauksessa ole tässä suhteessa riittäviä.

Muitakin syitä löytyy. Ei liene liioiteltua väittää, että edelleenkin vallitsee selvästi havaittavissa oleva intressiliittoutuma legalistisesti suuntautuneen val-

tiokoneiston ja oikeustieteellisen tutkimuksen pääsuunnan, jota voisi kutsua muunnetuksi oikeusdogmaattiseksi tutkimukseksi, välillä. Teknokraattisesti sävyttyneen oikeustieteen tutkimuksen on helppo tuottaa luonteeltaan sellaista tietoa, joka löytää tiensä byrokratiassa soveltajan pöydälle (sama väite voitaneen yleistää myös lukuisiin kansanedustajiin, joiden mielestä oikeusdogmaatiikka tuottaa 'arvokkaampaa' ja 'luotettavampaa' tietoa kuin yhteiskuntatieteet). Tällaisen tiedon soveltajan ei tarvitse omata välttämättä laajempaa maailmankuvaa, eikä sovellutusprosessia ohjaavaa yhteiskuntafilosofiaa, koska tuotetun tiedon ja soveltajan tiettyä ongelmaa koskevan käsityksen välillä vallitsee suuri vastaavuus. Periaatteessa myös politiikan tutkimus voi tuottaa samantyyppistä tietoa — tiettyä pyrkimystä tähän suuntaan onkin ilmeisesti havaittavissa — mutta käytännössä tilanne on ollut hieman toinen. Suoranaisesti valtiosääntöä koskeva politologinen tutkimus on ollut viime vuosina vähäistä ja relevantti tieto koostuu itse asiassa useiden tutkimusten osasista. Usein tämä tieto on vielä, joskus tarpeettomankin koukeroisen yhteiskuntatieteen teorian sävyttämää ja sen vuoksi sangen kaukana legalistisen soveltajan ajatusmaailmasta. Poliitiikan tutkimuksen tuottama tieto ei toisin sanoen ole tässä katsannossa sovellutuskelpoista. Näinhän kuulee silloin tällöin sanottavan.

Kyseessä on kuitenkin näköharha, nimenomaan soveltajan osalta. Tiedon sovellettavuus ei riipu yksinomaan tiedon luonteesta, vaan yhtä hyvin soveltajan kyvystä nähdä relevantit asiayhteydet ja soveltaa tutkimustietoa *luovasti* yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa. Moitteet yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen irrelevanttiudesta ja liiallisesta teoreettisuudesta osoittavat, paitsi paikoitellen vallitsevaa asiaintilaa, usein myös soveltajan näkökulman rajoittuneisuutta. Selvää on, etteivät nämä näkökohdat ole yhtä hyvin sovellettavissa valtiosääntöuudistuksessa vallitsevaan tilanteeseen kuin moniin sangen jokapäiväisiin hallintotapauksiin, mutta tietyissä määrin näitä yhteyksiä löytynee myös valtiosääntökysymysten parista.

Ulkopuolisen on sangen vaikea arvioida sitä, missä määrin valtiosääntökomitean työ on viime kädessä perustunut tutkimukseen. Komitean sihteeristö on epäilemättä laatinut suuren määrän selvityksiä ja monet komitean kuulemat asiantuntijat ovat oletettavasti pohjanneet esittämänsä käsitykset myös tutkimustietoon. Toisaalta useat merkit viittaavat siihen, ettei tutkimuksella ja varsinkaan yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella ole ollut jalansijaa komitean työssä. Tavallaan selvää on, ettei valtiosääntökomitean kaltaisen komitean työ voikaan perustua kokonaisuudessaan tutkimustietoon, vaan realistisempi toive lienee se, että tutkimustiedon tulisi olla mukana eräänä osasena siinä poliittisessa prosessissa, jonka kautta valtiosääntöä uudistetaan. Tällöin tutkimus ei välttämättä ole enää mikään itsenäinen vaikuttava voima, vaan erilaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä edustavien ryhmien käytössä oleva toiminnan väline. Tämän vaihtoehdon ei silti tarvitse merkitä tieteellisen tutki-

muksen asettamista pelkäksi politiikan työkaluksi, eikä tieteellisen tutkimuksen pelisääntöjen hylkäämistä. Niitä voidaan ja niitä täytyy noudattaa myös tässä vaihtoehdossa. Kysymys on pohjimmiltaan siinä, millaisiksi tutkimuksen premissit muovataan ja mitä intressejä sen toivotaan palvelevan.

Edellä vedettiin rajaa oikeustieteellisen tutkimuksen ja politiikan tutkimuksen roolin välille. Tämä jako ei ole kuitenkaan kaikkein olennaisin vedenjakaja, niinkuin tieteiden väliset rajat eivät yleensääkään ole ratkaisevia kynnyksiä. Koko ongelma palautuu luonnollisesti viime kädessä kysymykseen siitä, *minikälaista tietoa ja tutkimusta* tarvitaan. Tässä suhteessa voitaneen karkeasti erottaa kaksi pääsuuntaa. Yhtäältä positivistisessa hengessä suoritettu tutkimus, jossa valtiosääntöuudistus nähdään irrallisena yhteiskunnallisena objektina ja jossa tutkitaan esimerkiksi eri poliittisten ryhmien suhtautumista tähän kysymykseen. Tyypillisimmillään tällainen tutkimus merkitsee vaikkapa puolueiden pää-äänenkannattajien relevanttien pääkirjoitusten sisällönanalyysiä. Huolella suoritettuna tällainen tutkimus saattaa antaa mielenkiintoista tietoa, mutta yhteiskunnallisen muutoksen välineeksi ja palvelijaksi tällaisesta tutkimuksesta ei juuri ole. Tarvitaan siis toisentyypistä tutkimusta.

Tätä toisentyypistä tutkimusta voitaneen luonnostella siten, että se keskittyy valtiosääntöuudistuksen substansiivisiin ongelmiin ja pyrkii ratkomaan niitä tutkimuksen keinoin. Kyseeseen tulee tällöin yhteiskuntarakenteen kokonaisvaltainen kartoittaminen ja tulevaisuutta koskevien *yhteiskunnan rakennemallien* konstruointi yleensä ja erityisesti niiltä osin kuin ne ovat relevantteja valtiosääntöuudistuksen kannalta. Erääksi keskeiseksi teemaksi nousee tässä vaihtoehdossa aivan ilmeisesti *yhteiskunnallisen vallan analyysi* ja eri vallankäytön muotojen sekä niiden vaikutusten tarkastelu. Esimerkiksi puolueiden ja etujärjestöjen merkityksen erittely lienee tässä katsannossa aivan välttämätöntä. Kyseessä ei ole yksinomaan se seikka, missä määrin etujärjestöjen edustajat osallistuvat suoranaisesti lainsäädäntö- ja toimeenpanovallan käyttöön eduskunnan ja hallituksen jäsenenä, vaan myös yleisempi yhteiskunnan rakennevaihtojen ja voimasuhteiden tarkastelu. Tähän tutkimussuuntaan voidaan katsoa kuuluvan olennaisesti myös kansalaisten perusoikeuksia koskeva tutkimus sekä erityisesti näiden oikeuksien lisäämiseen ja syventämiseen tällaisia *toimintastrategioita* koskeva tutkimustyö.

* * *

Tähän Politiikka-lehteen kootut artikkelit, osa niistä poleemisiakin, pyrkivät tuomaan oman lisänsä valtiosääntöuudistuksesta käytävään keskusteluun. Ne eivät ehkä täytä kaikilta osin edellä valtiosääntöuudistukseen kohdistuvalle tutkimukselle asettamiani kriteereitä ja tämä tuskin on tarpeellistakaan. Kuitenkin nyt julkaistavia artikkeleita voidaan pitää hyvänä jatkona politiikan tutkijoiden aikaisemmalle panokselle valtiosääntötutkimuksessa sekä samalla

merkkinä tämän tutkimusalan uudesta noususta. Tämän numeron kokoaminen ei ole ollut kaikilta osin helppoa. Valtiosääntökomitean työn viivästyminen on hajoittanut toimitustyön lähes vuoden pituiselle jaksolle. Alunperin suunniteltua sisältöä ei myöskään ole voitu toteuttaa muutamien kirjoittajiksi pyydettyjen henkilöiden ollessa estyneitä — joko ajan puutteen vuoksi tai muista syistä — laatimaan heiltä pyydettyjä artikkeleita tai kommentteja. Myös nämä henkilöt ovat epäsuorasti vaikuttaneet tämän numeron sisältöön.

8. 7. 1974

Raimo Väyrynen